

KAZALIŠTE PRIČA – IZLOŽBA U MUZEJU GRADA RIJEKE

DEBORAH PUSTIŠEK ANTIĆ □ Muzej grada Rijeka, Rijeka

sl.1. Vizualni znak izložbe bila je maska inspirirana kazališnim plakatom za Molièreovu satiru *Umišljeni bolesnik* iz 1993. dizajnerice Dore Argento

sl.2. O najvažnijim zbivanjima vezanima za razvoj riječkog kazališta posjetitelji su se mogli informirati iz *Pogleda u kazališnu prošlost* odnosno s lente vremena

sl.3. Ukrasna tuba s natpisom u ovalnoj kartuši koja se s pripadajućom dokumentacijom nalazila u kazališnom atriju ispod stubišta sve do 1970., kada je odande izvađena na traženje tadašnjeg intendantora Doriana Sokolića, koji je za nju doznao iz staroga novinskog članka

sl. 4. Plakat svečanog otvorenja kazališta nastao je po uzoru na plakat za opernu sezonu 1884./85. u Ferari, koju je organizirao Luigi Cesari, budući impresarij novoga riječkog *Teatra*

Kazalište nam uvijek iznova priča priču, a i čuvar je mnogih još neispričanih priča, od kojih su neke zamišljene da ih izvode glumci, pjevači i plesači, a druge se namjerno skrivaju kulisama. Njihov se suživot osjeća u zbivanjima na “daskama koje život znače”, a kojima se i mi bavimo u izložbi *Kazalište priča*, kojom je prvi put u 20 godina dugoj povijesti Muzeja grada Rijeka u cijelosti predstavljena Zbirka kazališne građe. Oslanjanjem na najreprezentativnije predmete ispričana je priča o nastanku kazališta i o onome što je pripadalo čaroliji pozornice.

Muzej je već 1998. organizirao vrlo posjećenu izložbu *Scena i kostim*, postavljenu u čast istaknutih kazališnih umjetnika Doriana Sokolića i Ružice Nenadović-Sokolić, koji su muzejski fondus obogatili velikom donacijom svojih radova. Izložba je 2001. gostovala i u Stadtmuseumu (danas Graz Museum) te 2006. u Muzeju grada Novog Sada. Proteklih je godina među kolegama muzealcima također postojalo zanimanje za temu o povijesti riječkih kazališta, što smo imali na umu pri razradi koncepcije. To je ujedno bio i razlog više za predstavljanje Zbirke, a ne isključivo rada pojedinih autora čija su djela najzastupljenija u njoj. U skladu s tim, dio građe je prvi put izložen javnosti, a prezentirana je u cjelini.

Nakon gotovo 80 godina postojanja starog kazališta, u narodu prozvanoga *Adamićevo kazalište*, odlučeno je da se zbog sigurnosnih razloga izgradi nova kazališna zgrada na drugoj lokaciji.¹ Projekt je naručen od bečkih arhitekata Hermanna G. Helmera i Ferdinanda Fellnera. Rad spomenutog atelijera posjetitelji su mogli upoznati iz uvodnog dijela izložbe u atriju Muzeja, koji se već tradicionalno koristi i kao mjesto za ispisivanje naziva izložbe na glavnom zidu nasuprot ulazu, koji je vidljiv iz muzejskog parka pa komunikacija s publikom počinje i prije ulaska u muzejski prostor. Za okosnicu vizualnog identiteta izabrana je kazališna maska, inspirirana plakatom Dore Argento² za Molièreova *Umišljenog bolesnika*, koja stoji uz naziv programa i otisnuta je na svim popratnim tiskovinama – katalogu, depljanu, plakatima i pozivnicama.

Kako bi se izbjeglo preopterećivanje posjetitelja prevelikom količinom informacija, a da se ipak prikaže kronologija razvoja Teatra Comunale (danas HNK Ivana pl. Zajca), sastavljena je lenta vremena s najvažnijim događanjima iz njegove prošlosti. Uz svaku navedenu godinu nalazilo se sažeto objašnjenje u obliku natuknica raspoređenih po zidovima izložbenog prostora među eksponatima, tvoreći tako svojevrsni vremeplov koji prati i dopunjuje ostale legende. Općenito, postav je kronološki koncipiran unutar nekoliko tematskih cjelina vezanih za izgradnju kazališne

¹ Godine 1882. donesena je odluka Municipalnog zastupstva prema kojoj *Adamićevo kazalište* više nije zadovoljavalo sigurnosne uvjete za rad. Zaključeno je i da bi sanacija bila preskupa, zbog čega je najbolje rješenje bila gradnja nove kazališne zgrade. Matejčić Radmila. *Adamićevo kazalište*, autentično umjetničko djelo. U: *Kako čitati grad*. Izdavački centar Rijeka, Rijeka 1990., str. 167.

² Diplomirala je arhitekturu. Karijeru je započela kao asistentica pri *Teatru Stabileu* u Palermu, a nastavila u kazalištima *Argentina* i *Sistina* u Rimu. Od 1984. samostalno se bavi scenografskim i kostimografskim radom. Godine 1993. dizajnirala je spomenuti plakat za Talijansku dramu u Rijeci. Dubrović, Ervin. *Riječki kazališni plakat*. HNK Ivana pl. Zajca, Rijeka, 1996.

sl.5. Najboljim ostvarenjima Ružice N. Sokolić smatraju se kostimi za operne spektakle. Monumentalne kreacije isticale su dostojanstvo i moć likova, pojačavale efektivnost zvorskih sastava i dobro su pristajale konstituciji opernih izvođača.

sl.6. U kostimografskim rješenjima za *Aidu* 1985./86. Ružica N. Sokolić veliku je pozornost pridala psihološkoj karakterizaciji likova ocrtavši kostimima njihova raspoloženja i međusobne odnose

sl.7. U prvom je planu kostimografsko rješenje za *Normu*, a u pozadini kostimi za *Aidu* te maketa scene za istu predstavu autorskog dvojca Sokolić

zgrade, njezine graditeljice i prvu održanu predstavu, potom uz ličnost Ivana pl. Zajca, početke profesionalne kostimografije i scenografije, kazališno djelovanje Drage Gervaisa te uz razvoj plakata, odnosno njegovo sazrijevanje prema umjetničkom djelu.

Priču o kazališnim počecima započeli smo predmetom specifične namjene i izgleda, starijim od 130 godina, koji je plijenio najviše pozornosti. Riječ je o metalnoj tubi koja je s detaljnim opisom konstrukcije, gradnje i unutarnjeg uređenja *Teatra*, sa svečanom poveljom, fotografijom tlocrta i nacрта te onodobnim kovanim novcem ležala u temeljima kazališta od 3. listopada 1885. do 1970.³ Uz nju je, u posebnoj zaštitnoj tubi, bio pohranjen i plakat otvorenja i prvih izvedenih opera: *Fiume – Inaugurazione Teatro Comunale*, *Aida* i *Gioconda*. Raskošna litografija G. Douarchea, tiskana u riječkoj tiskari Emidija Mohovicha, najimpozantniji je kazališni i uopće reklamni plakat 19. st. u Rijeci, koji se u postavu posebno isticao svojom veličinom i dekorativnošću. Njegova raznobojnost i dinamična kompozicija idealno su se uklopili uz koloristički suptilna djela⁴ istaknutog scenografa Doriana Sokolića i plisirane baršunaste kostime Ružice Nenadović-Sokolić, izložene na lutkama na zasebnim postamentima, ali i na maloj pozornici uokvirenoj prepoznatljivim crvenim zastorom. Budući da je spomenuta kostimografkinja do u tančine razrađivala kostime i inspiraciju pronalazila u psihološkom profilu likova za koje je kreirala odjeću, ti su kostimi nerijetko bili upotpunjeni i različitim dodacima poput živopisnih kruna, šešira, kapa i ostalog *accessoirea*, koji smo odlučili izložiti vješanjem kako bi došli do izražaja dugački velovi i ostala popratna dekoracija.

Okosnicu izložbe, kao i same Zbirke, činili su predmeti vezani za nastanak i rad Općinskog kazališta, ali činjenica da je ono 62 godine nosilo ime skladatelja Ivana Zajca, koji je iz Rijeke zauvijek otišao 30 godina prije nego što se ono uopće počelo graditi, potaknula nas je na to da dio prostora posvetimo i njemu kao ličnosti koja se nipošto ne smije izostaviti ni u jednom pregledu riječke kazališne povijesti.

Ivan Zajc (Rijeka, 1832. – Zagreb, 1914.) djelovao je u *Adamićevu kazalištu*⁵ kao dirigent orkestra te kao predavač gudačkih instrumenata u Filharmonijskom zavodu. Nakon sedam godina provedenih u gradu na Rječini 1862. odlazi u Beč, a 1870. seli u Zagreb.⁶ U znak zahvalnosti za doprinos domaćemu glazbenom stvaralaštvu Riječani su mu darovali njegov portret, koji je 1860. izradio slikar Francesco Pauer. Djelo je na izložbi postavljeno uz portrete umjetnikovih roditelja Anne i Johanna Zajtza starijeg iz 1830-ih, nepoznatih autora. U tzv. Zajčevu kutku, kojim smo uz pomoć nekoliko predmeta iz različitih zbirki scenografski željeli prenijeti dašak umjetnikova vremena, izložen je i crni vuneni frak koji je pripadao osobno Zajcu. Osim bidermajerskog stolića i naslonjača kakve je Zajc vjerojatno imao u svome domu, izložili smo kamin impozantnih dimenzija iz scenografije Antuna Žunića⁷ za *Traviatu*, koji je cijelom prizoru dao dodatnu toplinu životnog prostora u kakvom je Zajc mogao stvarati. Osim toga, ta je kulisa svojom monumentalnošću i kolorističkom neutralnošću poslužila i kao protuteža blještavilu kolaža i sjajnih kostima te scenografskom rješenju za slavnu *Aidu*, izloženima u nastavku prostora, koji su također djelo autorskog tandema Sokolić.

S obzirom na to da se izložba protezala na dvije etaže komunikacijski povezane stubištem, a nismo željeli da ono ostane prazno, odlučeno je da će se taj dio prostora iskoristiti za izlaganje kazališnih plakata.⁸ Najstariji izloženi primjerci rad su Doriana Sokolića, koji se osim scenografijom bavio i likovnom opremom knjiga te dizajnom plakata, a plakatom za operu *Prodana nevjesta* iz 1965. uveo je u riječko kazalište praksu izrade autorskih plakata.⁹ Od ostalih

3 Dubrović, Ervin, *Riječki kazališni...*, n. dj., str. 23.

4 Riječ je o djelima za operu *Simon Boccanegra*, 1984./85.

5 Kazalište se od 1845., kada ga kupuje riječka Općina, službeno zove *Teatro Civico di Fiume*. Nepokoj, Denis. *TEATARI - povijesni prizori*. Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Rijeka, 2013., str. 62.

6 *Muzička enciklopedija 2, K - Ž*. Izdanje i naklada Jugoslavenskoga leksikografskog zavoda, Zagreb, 1963., str. 825-826.

7 Renomirani likovni umjetnik Antun Žunić bio je predstavnik "stare škole", odnosno realističkog oblikovanja scene. Dujmović, Ljubica. *Antun Žunić: retrospektiva: Galerija Kortil*. Hrvatsko društvo likovnih umjetnika, Rijeka, 2001.

8 Plakati uglavnom datiraju iz druge polovice 20. st. jer se tek tada počinju sustavno oblikovati kao kreativna djela.

9 Dubrović, Ervin, *Riječki kazališni...*, n. dj., str. 36.

sl.8. Kostimi za *Nabucco* inspirirani su tehnikama obrade materijala koje su poznavali Mezopotamci. Stoga je odjeća dekorirana glinenim i metalnim pločicama, oblikovno i koloritom usklađenima sa satenom, plisiranim pelerinama i vunom

10 Isto, str. 36-55.

11 Dolaskom u riječko kazalište 1954. Ružica Nenadović-Sokolić postala je prva stalna kostimografkinja u njegovoj povijesti. Dubrović, Ervin, *Scena i kostim*. Muzej grada Rijeke, Rijeka, 1998.

12 Prema njegovu mišljenju, priča o Karolini Belinić nikako nije smjela biti pretočena u površnu komediju već ozbiljnu dramu nalik riječkom *Zlatarevu zlatu s elementima pučke romantike u kojoj bi pokraj glavne heroine i drugih povijesnih ličnosti iskrsnuo i čitav stari riječki ambijent u jednom od najvažnijih momenata u razvoju grada - ambijent koji ne bi bio samo lokalni kolorit već i s obzirom na agirajuće ličnosti, dublji zabvat u narodnu problematiku ovog grada*. Cihlar, Vatroslav. *Kazališna Karolina*, varijacije na jednu riječku komediju. *Riječki list*, 11. listopada 1952., god. VI., br. 241, Rijeka, str. 3.

13 Sljedeće riječko uprizorenje održano je gotovo 12 godina nakon premijere, a u povodu njega Đuro Rošić je napisao kritiku pod naslovom *Rijeka pod udarom satire*. Njome je demantirao Cihlara ističući da *umjetničko djelo nije podložno zabtjevim historijske autentičnosti već zakonima životne vjernosti te je Karolinu Riječku tumačio kao satiru s izraženim psihološkim movensom*. *Novi list*, 29. travnja 1964.

14 Gervais je za vrijeme obavljanja dužnosti direktora Drame od 1948. do 1954. vodio dnevnik u koji je gotovo svakog dana upisivao najvažnije događaje. Muzej grada Rijeke posjeduje prijepise njegovih dnevnčkih zapisa od kazališne sezone 1950./1951. do 1956./1957.

15 Gervais, Drago, intendantski dnevnik, 29. rujna 1952., HNK Ivana pl. Zajca, Rijeka.

autora bili su zastupljeni i drugi scenografi te kostimografi, koji plakatu pristupaju kao "produžetku" scene (Dalibor Laginja, Zlatko Kauzarić Atač i dr.), potom slikari i crtači koji na plakat pretaču svoju likovnost (Diana Sokolić, Franjo Molnar, Zlatko Bourek i dr.) te grafički dizajneri koji u njegovo oblikovanje unose prizvuk visoke tehnologije (Zvonimir Pliskovac, Predrag Spasojević i dr.)¹⁰.

Prvi kat gotovo je u potpunosti posvećen prikazu početaka i razvoja kostimografije i scenografije. Na dizajn postava utjecale su određene arhitektonske zadanosti povezane s konstrukcijom, oblikom i veličinom izložbenog prostora. Primjerice, svaki kustos koji tu izlaže mora se prilagoditi unaprijed zadanom rasporedu vješanja izložaka jer polovica "zidova" zapravo čini crno platno na drvenom okviru pa izlaganje nije svugdje moguće. Tlocrt je kvadratičan i nema pregrada, pa se cijela prostorija već s ulaza može obuhvatiti jednim pogledom, što je u ovom primjeru bila prednost jer je prostor zaživio kao pozornica na kojoj se izmjenjuju radovi prvih kostimografa i scenografa Sergeja Kučinskog i Vladimira Žedrinskog te scenografa Antuna Žunića. Pritom su do najvećeg izražaja neupitno došli kostimi Ružice Nenadović-Sokolić¹¹ za opere *Norma* i *Simon Boccanegra*.

Ostavljena za kraj, ali nikako najmanje važna, jest kazališna priča o književniku i komediografu Dragi Gervaisu (Opatica, 1904.), koji 1948. postaje direktor Drame, a u travnju 1954. intendant Narodnog kazališta *Ivan Zajc* i tu dužnost obavlja do prerane smrti 1957. Zanimljiva je polemika započeta 1952. o temi njegove komedije *Karolina Riječka*, a pokrenuta je Cihlarovom kritikom da je djelo *jednodnevna teatarska muha*, i to zbog *grube historijske falsifikacije karaktera, ličnosti i ambijenta*.¹² Nakon kratkotrajnoga, ali žustrog polemiziranja autora i poznatog publicista, Gervais je odlučio maknuti predstavu s repertoara.¹³ Navedena je prepiska uzburkala kulturnu javnost, a kako Muzej posjeduje Gervaisove intendantske dnevničke zapise,¹⁴ smatrali smo bitnim uvrstiti je u izložbu i, poglavito, u katalog, u kojemu je detaljnije prikazana.

Navedeni dio postava obuhvatio je i letke te programske knjižice objavljene u povodu izvođenja *Karoline Riječke* i drugih Gervaisovih komedija, a od HNK Ivana pl. Zajca posuđeni su kostimi od posljednje izvedbe *Karoline* (2003.), kada su glavne uloge tumačili Severina Vučković i Galiano Pahor.

Zidne ilustracije svakako su pridonijele dojmivijem izgledu postava, a osobito je došla do izražaja karikatura spomenutog komediografa koja je, prema Žunićevu predlošku, precrtana na zid. Uz nju je ispisana natuknica preuzeta iz piščeva dnevnika. Iako izvorno nisu stajale jedna uz drugu, pokazalo se da si dobro pristaju i da se međusobno dopunjuju. Smiješak na Gervaisovu licu tako je pojačao ironiju njegovih riječi: *29. rujna 1952. Karolina jučer repriza – slabo. Oko 200 ljudi. Kritike jebene na radiju i u štampi. Neznalice. Slabo posjećena zbog kiše i što ljudi nisu dobili plate*.¹⁵

Za glazbenu kulisu izložbe izabran je Zajčev repertoar, a posjetitelji su imali priliku pogledati i filmsku verziju *Karoline*

sl.9. Dorian Sokolić, *Turandot*, 1964./65.

sl.10. Podcjelina posvećena Ivanu Zajcu, koji je u Rijeci djelovao u tzv. *Adamićevu kazalištu* (*Teatro Civico di Fiume*)

sl.11. i 12. Plakatom za *Prodanu nevjestu* 1965. Dorian Sokolić je uveo praksu izrade autorskih plakata

Riječke u režiji Vladimira Pogačića i prema scenariju Zvonimira Berkovića iz 1961., snimljena prema Gervaisovoj komediji. U sklopu programa tiskan je bogato ilustrirani katalog u boji na 50 stranica, s uvodnim tekstom i sažetkom na engleskom jeziku, a što i sama je izložba bila dvojezična.

Primljeno: 17. siječnja 2017.

LITERATURA

1. Aufischer, Max. 1999. *Fellner und Helmer, Theaterarchitekten Mitteleuropas 1870 - 1920*. Graz: Stadtmuseum Graz.
2. Antolović, Vjekoslav; Gašparović, Darko; Matejčić, Radmila; Rošić, Đuro; Stefanović, Ljubomir; Topljak, Krešimir. 1981. *Narodno kazalište Ivan Zajc Rijeka*. Rijeka: Narodno kazalište *Ivan Zajc* i ICR.
3. Cihlar, Vatroslav. Faraoni, intendanti i primadone - iza kulisa starog riječkog kazališta. *Riječki list*, 13. studenog 1952., god. VI., br. 269, Rijeka.
4. Cihlar, Vatroslav. Kazališna Karolina, varijacije na jednu riječku komediju. *Riječki list*, 11. listopada 1952., god. VI., br. 241, Rijeka.
5. Cihlar, Vatroslav. Riječka dramaturgija. *Riječki list*, 31. listopada 1952., god. VI., br. 258, Rijeka.
6. Dienes, Gerhard M. 1999. *Fellner & Helmer, Die Architekten der Illusion, Theaterbau und Bühnenbild in Europa*. Graz: Stadtmuseum Graz.
7. Dubrović, Ervin. 1998. *Dorian Sokolić, Kazališni plakat*. Rijeka: Muzej grada Rijeke.
8. Dubrović, Ervin. 1996. *Riječki kazališni plakat*. Rijeka: HNK Ivana pl. Zajca.
9. Dubrović, Ervin. 1998. *Scena i kostim*. Rijeka: Muzej grada Rijeke.
10. Dujmović, Ljubica. 2001. *Antun Žunić: retrospektiva: Galerija Kortil*. Rijeka: Hrvatsko društvo likovnih umjetnika.
11. Gervais, Drago. Kazališna Karolina, Odgovor Drage Gervaisa na članak Vatroslava Cihlara. *Riječki list*, 19. listopada 1952., god. VI., br. 248, Rijeka.
12. Lukšić, Irena. 2006. *Ruski emigranti u Hrvatskoj između dva rata: rubovi, memorija*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.
13. Marsić, Vera. 1997. *Kazališta od renesanse do Hrvatskog narodnog kazališta*. Zagreb: Školska knjiga.
14. Matejčić, Radmila. In memoriam: Sergej Kučinski. *Novi list*, 10. srpnja 1969., Rijeka.
15. Matejčić, Radmila. 1990. *Kako čitati grad*. Rijeka: ICR.
16. *Muzička enciklopedija 2, K - Ž*. Izdanje i naklada Jugoslavenskog leksikografskog zavoda, Zagreb, 1963.
17. Naunović, Rada. Pred izložbu Sergeja Kučinskog, Četiri decenija s paletom i kistom. *Novi list*, 30. travnja 1953., Rijeka.
18. Nepokoj, Denis. 2014. *Kazalište*. Rijeka: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja.
19. Nepokoj, Denis. 2013. *TEATARI - povijesni prizori*. Rijeka: Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja.
20. Palinić, Nana. Riječka kazališta. *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci*, sv. XXXIX., Rijeka, 1997.
21. Palinić, Nana. 2006. *125 godina električne energije u Rijeci*. HEP Distribucija d.o.o. Zagreb - DP Elektroprimorje Rijeka - Državni arhiv

sl. 13. Dio postava posvećen Karolini Riječkoj, koja je od jednodnevne teatarske muhe postala najboljom Gervaisovom komedijom

Rijeka.

22. Pustišek, Deborah. 2014. *Zbirka kazališne i filmske građe. Akvizicije - zbirke, predmeti, umjetnička djela 2010. - 2014.* Rijeka: Muzej grada Rijeke
23. Rošić, Đuro. 1980. *Iz gledališta, riječki kazališni zapisi.* Rijeka: Riječko književno i naučno društvo.
24. Rošić, Đuro. Rijeka pod udarom satire. *Novi list*, 29. travnja 1964., Rijeka.
25. Rošić, Đuro. Scenska umjetnost u Rijeci. *Dometi*, 4/5, ICR, Rijeka, 1985.
26. Sabljčić, Nada. *Zbirka kazališne i filmske građe, Akvizicije - zbirke, predmeti, umjetnička djela 1994. - 1998.; 2002. - 2006. i 2006. - 2010.* Rijeka: Muzej grada Rijeke.
27. Skupina autora. 2005. *Adamićevo doba 1780. - 1830.* Rijeka: Muzej grada Rijeke.
28. Skupina autora. 2001. *Arhitektura historicizma u Rijeci.* Rijeka: Moderna galerija Rijeka - Muzej moderne i suvremene umjetnosti.
29. Šegota Lah, Nataša. 2006. *Dalibor Laginja.* Rijeka: Adamić.
30. Višnjić Karković, Višnja. 2009. *Biobibliografija Drage Gervaisa.* Rijeka: Povijesno društvo Rijeka.
31. Zihlerl, Jerica. 2013. *Predrag Spasojević.* Pula: HDLU Istre & MEDIT.
32. Z. D. Premijera u riječkom Narodnom kazalištu, Gervaisova *Karolina Riječka.* *Riječki list*, 1. listopada 1952., god. VI., br. 232, Rijeka.
33. Žic, Ingrid. Stari grad na crtežima Sergeja Kučinskog u atriju Pomorskog i povijesnog muzeja u Rijeci, Rijeka - slikarska biografija. *Novi list* 19. srpnja 1988., Rijeka.
34. Žigo, Iva Rosanda; Car Mihec, Adriana. *Vatroslav Slavko Ciblar: Autor neobjavljene i većim dijelom izgubljene povijesti riječkog kazališta.* Riječki filološki dani, zbornik radova, Filozofski fakultet, Rijeka, 2010.

THEATRE OF STORIES – EXHIBITION IN RIJEKA MUNICIPAL MUSEUM

In the exhibition *Theatre of Stories*, Rijeka Municipal Museum has for the first time in its long history presented the collection of theatrical material separately from other collections and as a whole.

The hub around which the visual identity has been built is the theatrical mask, which comes along with the title of the programme and is present in all the accompanying printed matters such as catalogue, leaflet, poster and invites.

The set-up is chronologically conceived within several thematic units related to the building of the Teatro Comunale of 1885, by the architects Helmer and Fellner, the first performances, of *Aida* and *Gioconda*, the personality of Ivan pl. Zajc, the beginnings of professional costume and set design, connected with Sergej Kučinski, Vladimir Žedrinski, Antun Žunić, Dorian Sokolić and Ružica Nenadović Sokolić, the theatrical career of writer Drago Gervaise and the development of the poster, that is, its gradual ripening into artwork. Published as part of the programme was a richly illustrated fifty-page catalogue in colour with introduction and summary in English.